

**Počátky novokřtěnectví
v kontextu evropské reformace
a příchod novokřtěnců na
Moravu**

Podhoubí reformace

- Úpadek církve (schizmata, dvojpažství)
- Studium Písma, návrat k evangeliu, národní jazyky, překlady bible (humanismus)
- Knihtisk a šíření tištěného slova – klíčové pro rozvoj reformace, konkrétně i pro novokřtěnectví
- Ekonomické a sociální aspekty – rostlo zatížení venkovského obyvatelstva, řemeslníků i nižší šlechty, konkurence měst a klášterů
- Prodej odpustků na stavbu svatopetrského chrámu v Římě – otázka ospravedlnění

Pojetí spásy

Katolická církev

Svátosti

Dobré skutky

Odpustky

Písmo a církevní otcové

Martin Luther

Jen milostí Boží (sola gratia)

Jen vírou (sola fide)

Jen Písmo je autoritou (sola scriptura)

Svätosti katolícké cirkve

Rogier van
der Weyden,
cca 1443

Distribuce Boží milosti

Johannes Hopffe, 1585,
epitaf ve Wriesbergu

Kristus, Církev, Svatá
trojice

Křest, manželství,
eucharistie, pokání,
konfirmace, svěcení
kněží, poslední
pomazání

Predominant Religion in 1555

- Lutheran
- Calvinist (Reformed)
- Church of England
- Roman Catholic
- Orthodox
- Muslim
- Spread of Calvinism
- Huguenot centers

Ottoman Empire, 1566

Map 14.2 Religious Divisions in Europe
 Chapter 14, *Western Society: A Brief History*
 Copyright © 2010 by Bedford/St. Martin's
 Page 358

Počátky novokřtěnectví

1) Teorie monogeneze

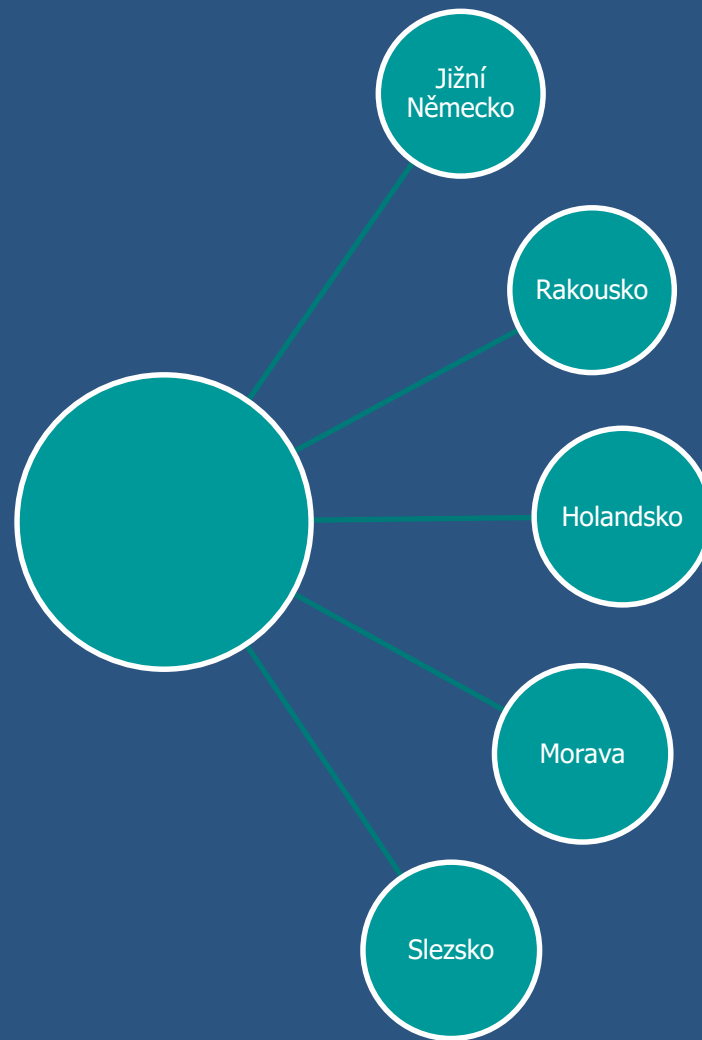
1525 „švýcarští bratři“

Georg Blaurock

Konrád Grebel

Felix Manz

Původ v Curychu, odtud se n. šířilo do jižního Německa, Rakouska, Holandska a vznikaly další větve

Reformace v Curychu

- 1522 – první disputace Zwingliho s městskou radou v Curychu, výsledkem byl příklon ke kázání nikoli podle liturgického kalendáře, ale „vzdělávání v bibli“
- 1523 – druhá disputace ohledně svaté povahy mše a přítomnosti obrazů, Zwingli byl i politik – byl ochoten ke kompromisu
- 17. ledna 1525 – disputace s radikálními stoupenci reformace ohledně křtu, městská rada s Zwinglim přikázala radikálům (Konrád Grebel, Felix Manz, Wilhelm Reublin aj.), aby odvolali své postoje ohledně křtu dětí
- 21. ledna 1525 – setkání radikálů, cca 15 lidí, první překřtění dospělých členů, pokládáno za moment „vzniku“ nové církve

Zakladatelé švýcarských bratří

Konrád Grebel (1498-1526), okolo 1522 příklon k reformaci, stoupenec Zwingliho, ale nebyl ochoten k ústupkům (1524 rušení mše). Po křtu putoval v Porýní, kde i zemřel na mor.

Felix Manz (1498-1527), pocházel z Curychu, zpočátku Zwingliho stoupenec, poté autor obrany proti němu, první mučedník – utopen 1527.

Georg Blaurock (1491- 1529), katolický kněz, před rokem 1524 se oženil, přišel do Curychu, jako první vystoupil s myšlenkou nového křtu „z víry“, pokřtil Grebela a ten potom jeho. Po Manzově utopení byl vyhnán - Bern, Biel, Tyrolsko, uvězněn a upálen.

První nový křest a jeho interpretace

- 21. ledna 1525 v Curychu v domě Felixe Manze.
- Křest dospělých zakázán, naopak zavedeny kontroly křtu dětí (pro historiky zásadní pramen – matriky)
- v raných 20. letech bylo upouštění od dětského křtu poměrně běžné mezi reformátory i v Německu, ale nový křest dospělých byl zaveden jen v Curychu
- Je doloženo, že curyšští kazatelé přestávali křtít děti již v roce 1524, ale zjevně zde nebyl plán nově křtít, jak se to odehrálo v lednu 1525. Zwingli byl velmi překvapen.

- rozšíření nového křtu do dalších oblastí bylo až výsledkem misijní činnosti Georga Blaurocka a Wilhelma Reublina
- prakticky první nový křest nebyl křtem věřících, ale „překřtěním“ (rebaptism). Nebylo to nijak „logické“ vyústění úvah o dětském křtu - stačilo by počkat pár let, než doroste další generace, která by již byla křtěna na základě přijetí víry
- Zwingli tvrdil, že v Písmu není dvojí křest
- Biblická líčení křtů jsou však různá – Matouš, Marek, Skutky

Marek 1.1-10

- Počátek evangelia Ježíše Krista, Syna Božího.
 - ²Je psáno u proroka Izaiáše: „Hle, já posílám posla před tvou tvář, aby ti připravil cestu.“
 - ³Hlas volajícího na poušti: Připravte cestu Páně, vyrovnejte mu stezky!
 - ⁴To se stalo, když Jan Křtitel vystoupil na poušti a kázal: „Čiňte pokání a dejte se pokřtít na odpuštění hříchů.“
 - ⁵Celá judská krajina i všichni z Jeruzaléma vycházeli k němu, vyznávali své hříchy a dávali se od něho křtít v řece Jordánu.
 - ⁶Jan byl oděn velbloudí srstí, měl kožený pás kolem boků a jedl kobylinky a med divokých včel.
 - ⁷A kázal: „Za mnou přichází někdo silnější, než jsem já; nejsem hoden, abych se sklonil a rozvázal řemínek jeho obuvi.“
 - ⁸**Já jsem vás křtil vodou, on vás bude křtít Duchem svatým.**
 - ⁹V těch dnech přišel Ježíš z Nazareta v Galileji a byl v Jordánu od Jana pokřtěn.
 - ¹⁰Vtom, jak vystupoval z vody, uviděl nebesa rozevřená a Ducha, který jako holubice sestupuje na něj.

Skutky apoštolů 8.34-38

- Dvořan se obrátil k Filipovi: „Vylož mi, prosím, o kom to prorok mluví – sám o sobě, či o někom jiném?“
- ³⁵Tu Filip začal u toho slova Písma a zvěstoval mu Ježíše.
- ³⁶Jak pokračovali v cestě, přijeli k místu, kde byla voda. Dvořan řekl: „Zde je voda. Co brání, abych byl pokřtěn?“
- ³⁷Filip mu řekl: „Jestliže věříš celým svým srdcem, nic tomu nebrání.“ On mu odpověděl: „Věřím, že Ježíš Kristus je Syn Boží.“
- ³⁸Dal zastavit vůz a oba, Filip i dvořan, sestoupili do vody a Filip je pokřtil.

Příklad křtu „z víry“

Teologie prvních zakladatelů vycházela z principu odmítnout to, co je nebiblické a naopak se přidržet toho, co v bibli je.

Zwingli druhý křest dospělých kritizoval jako nebiblický, ale novokřtěnci upozorňovali na **Skutky apoštolů**

Skutky apoštolů 19.1-7:

Zatímco byl Apollos v Korintu, prošel Pavel hornatým vnitrozemím a přišel do Efezu; tam se setkal s nějakými učedníky.

²Zeptal se jich: „Když jste uvěřili, přijali jste Ducha svatého?“ Odpověděli mu: „Vůbec jsme neslyšeli, že je seslán Duch svatý.“

³Pavel řekl: „Jakým křtem jste tedy byli pokřtěni?“ Oni řekli: „Křtem Janovým.“

⁴Tu jim Pavel prohlásil: „Jan křtil ty, kteří se odvrátili od svých hříchů, a vybízel lid, aby uvěřili v toho, který přijde po něm – v Ježíše.“

⁵Když to uslyšeli, dali se pokřtít ve jméno Pána Ježíše.

⁶Jakmile na ně Pavel vložil ruce, sestoupil na ně Duch svatý a oni mluvili v prorockém vytržení.

⁷Těch mužů bylo asi dvanáct.

Možná vysvětlení „nového křtu“

- 17. ledna 1525 radikálové neuspěli před městskou radou se svou argumentací proti dětskému křtu
- 18. ledna 1525 rada nařídila všem, kteří dosud nepokřtili své děti, aby tak učinili do osmi dnů, nebo budou vypovězeni – Grebel měl právě narozenou dceru
- 21. ledna – městská rada chtěla rozložit společenství – zákaz agitace těmi, kdo byli občany města, cizí měli odejít
- Volba mezi rozpadem, podvolením se a vytrváním za cenu i života – setkání u Manze doma, modlitba.
- Akt posílení, ujištění v době krize? Rituál přechodu? Uznání rozdílů mezi skupinou členů a okolní společností – vydělení se

2) Teorie polygeneze novokřtěnectví

Vzniklo několik paralelních center, kde se objevily novokřtěnecké myšlenky:

Porýnský mysticismus ➡ Jihoněmečtí novokřtěnci
Cvikovští proroci, Tomáš Müntzer, Andreas
Karlstadt, první úvahy o dětském křtu

Reformní kongregacionisté ➡ Švýcarští bratři

Sociální nepokoje a stoupenci Melchiora
Hoffmanna ➡ novokřtěnci v Holandsku

Tomáš Müntzer (1489-1525)

Studoval v Lipsku

1519 sledoval disputace
Luthera s Eckem, s
Lutherem se neshodl

1520 – kněz ve Cvikově,
1521 vyhnán, uprchl do
Prahy, dále cestoval

1524 – v Mühlhausenu,
podněcoval selské
povstání

1525 – poražen a s'at

Německá selská válka

Jednalo se o zpočátku lokální povstání vesnických rychtářů, sedláků, do vedení se postavil Thomas Müntzer.

Březen 1525 – dvanáct artikulů s požadavky, **vydáno tiskem** – šíření do Tyrolska a po Německu

Do května 1525 poraženo

Další vývoj novokřtěnectví

- Rychlý nárůst počtu kazatelů, ženy výjimečně, ale také
- Intenzivní misijní činnost (Hans Hut, Balthasar Hubmaier, Jakob Hutter)
- Sílí perzekuce – pohyb novokřtěnců po Evropě
- Systematizace teologie – první konfese v únoru 1527

Schleitheimské články/vyznání, únor 1527, Švýcarsko

Autorem Michael Sattler (popraven v květnu 1527)

1) Křest – nikoli dětí

2) vyloučení

Matouš 18

Když tvůj bratr zhřeší, jdi a pokárej ho mezi čtyřma očima; dá-li si říci, získal jsi svého bratra.

¹⁶Nedá-li si říci, přiber k sobě ještě jednoho nebo dva, aby ,ústý dvou nebo tří svědků byla potvrzena každá výpověď“.

¹⁷Jestliže ani je neuposlechne, oznam to církvi; jestliže však neuposlechne ani církev, ať je ti jako pohan nebo celník.

- jasný důraz na společenství, jeho integritu

3) lámání chleba – týká se jen členů společenství a má být provedeno podle bible

4) odloučení se od zlého – dobří nemohou získat nic dobrého od „zlých“, nařízení k soběstačnosti společenství.

5) učitelé v církvi – společenství určuje kazatele, kterého ostatní živí (podle bible nemá jiné zaměstnání), ten řídí náboženský život, soudí atd., je-li chycen, zvolí se nový

6) „meč“ – žádné násilí uvnitř komunity, jediným trestem je vyloučení, pokárání. Nemá se trestat zlo („ať první hodí kamenem“), nemají se účastnit světských sporů, nemají být světskými pány

7) Příklad – je zakázána, je to slibování věcí budoucích, které ale člověk nemůže zaručit

Sociální aspekty šíření novokřtěnectví

- Inspirace ve studiu NNH
- Činnost kazatelů – charismatické působení
- Osobní kontakty (rodina, spolužáci, členové cechů)
- Sociální nespokojenost
- Specifické rysy nově vznikajícího společenství – „obrana“ před rozložením

Novokřtěnectví v Tyrolsku

- Dílo Georga Blaurocka
- Podobně jako v jižním Německu, i zde navázalo na sociální nepokoje – povstání Michaela Gasmaira, byť „povstalců“, kteří by se posléze stali novokřtěnci bylo pomálu, sociální nespokojenost měla vliv
- Pustertal, od roku 1527 významným kazatelem Jakob Hutter

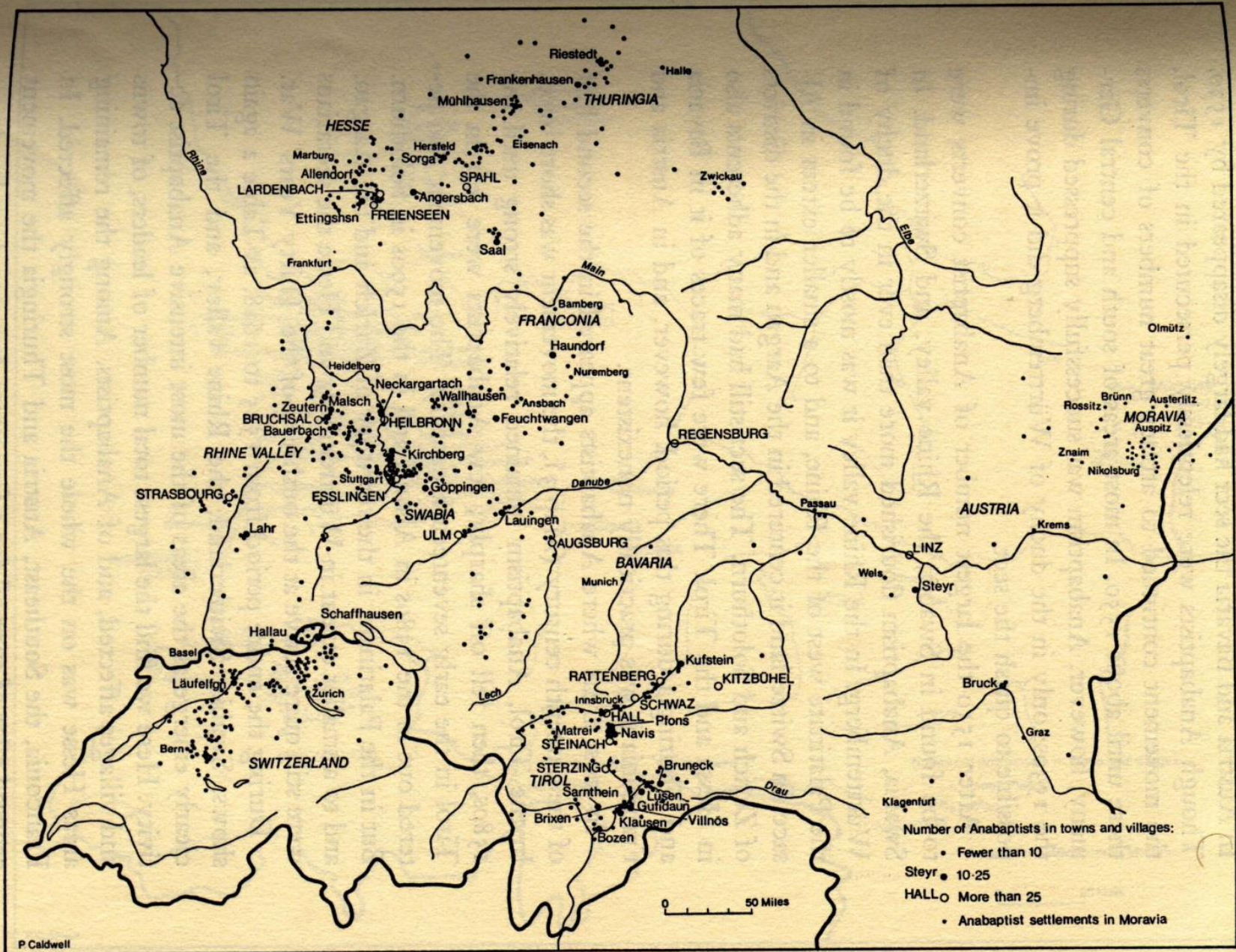

1. Anabaptism in Towns and Villages, South and Central Germany, Switzerland and Austria, 1525-1529

Perzekuce novokřtěnců

- Ze strany katolíků i protestantů
- 25. ledna 1527 byl utopen Felix Manz v Curychu, první mučedník v rukou protestantů

2. Anabaptism in Towns and Villages, South and Central Germany, Switzerland and Austria, 1530-1549

3. Anabaptism in Towns and Villages, South and Central Germany, Switzerland and Austria, 1550-1618

Novokřtění na Moravě

Náboženské klima na Moravě v době příchodu novokřtěnců (1526)

- V době od konce 15. stol. do Bílé hory byla Morava jedinečným prostorem pro nekatolíky.
Příčiny:
 - Uvolněný vztah Moravy k České koruně (konflikty Jagellonců s Korvínem – jeho nároky na Moravu)
 - Vůdčí složkou společnosti na Moravě šlechta, značné pravomoci zemského sněmu
 - Sociálně-ekonomické faktory – nedostatek pracovních sil v důsledku tureckých vpádů na jižní Moravu
 - Pokrokové postupy novokřtěneckých řemeslníků
 - „nadkonfesijní“ křesťanství – postoj rozšířený mezi dobovou moravskou šlechtou, zásada nedonucování ve víře

Náboženské poměry v českých zemích

Oficiálně dvě konfese:

- Katolíci – nejvyšší domácí institucí byla horní konzistoř (sv. Vít)
- Utrakvisté – dolní konzistoř (Karolinum)
 - střídavé pokusy o sblížení i s luterány,
 - jednání s Jednotou bratrskou

Další skupiny

Luterství – města, Jihlava – Pavel Speratus, Beneš Optát

Jednota bratrská

- Od 1467 samostatní, volba vlastních kněží, na přelomu 15. a 16. stol. otevření se světu,
- 1508 – svatojakubský mandát – proti Jednotě, pronásledování i po roce 1547 – přesun zčásti na Moravu

- **Malá stránka** – odnož Jednoty bratrské, odmítali otevření se světu a účast na světské moci. Jan Kalenec – jižní Čechy, po jeho smrti 1524 skupina zanikla

- **Mikulášenci**, 2. pol. 15. stol. Mikuláš z Vlášence (vlášeníčtí), formálně utrakvisté

- **Jednota habrovanská/lulečská**

Jan Dubčanský ze Zdenína, lulečský farář Václav, Matěj Poustevník

1530 tiskárna, 1535 – protest krále, 1537-1539 vězněn na hradě – zemský sněm se za něj postavil a byl propuštěn.

- Novokřtěníci ve 20. letech osidlují zejména menší obce, vesnice
- Ve velkých městech jako Jihlava nebo Brno jim nepřál král ani cechy (konkurence)
- Novokřtěníci v Čechách - Ferdinand Habsburský se zavázal ve *volební kapitulaci* tolerovat utrakvismus, ale jiné skupiny nikoli, od roku 1528 tvrdé pronásledování v Čechách
- 1531 – odešli novokřtěníci z panství Šliků v Krušnohoří, 1535 vyhnání novokřtěníci z Českého Krumlova – přešli do Slavkova

Vrchnost podporující novokřtěnce

- 1528 – Ferdinand se začal zajímat o novokřtěnce, opakující se pokusy o jejich vypovězení (1536,1545...)
 - 1530 – zástupci n. na zemském sněmu
 - Jan z Lipé – Moravský Krumlov
 - Jan z Lichtenštejna – Mikulov
 - Bratři Žerotínové – Strážnice, Břeclav
 - Dobeš a Václav z Boskovic
 - Páni z Kounic – Slavkov
 - Církevní vrchnost (!) abatyše kláštera na Starém Brně – Hustopeče
- Princip nedonucování ve víře, 1546-47 – pronásledování a skrývání (lochy), návrat

